شێخ مصطفى موفتى

کوڕی شێخ مەحمودی قاضی کوڕی حەزرەتی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی

ڕشتەی پیرۆزی جەنابی قاضی هەڵەبجە شێخ موستەفای موفتی وەك مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس(بیارە)لە بنەماڵەی زانایاندا فەرموویەتی:

شێخ مصطەفا کوڕی شێخ مەحمود کوڕی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی کوڕی سەید ئیسماعیلی کوڕی شێخ محەمەدە کۆستەی کوڕی سەید عەلی کوڕی سەید خضری کوڕی سەید ئووەیسی و کوڕی سەید نورەددین ی کوڕی سەید موستەفای کوڕی سەید صەڵاحەددینی وکوڕی سەید عەوەضی...کوڕی سەید علاءالدين ی کوڕی سەید عەوەضی کوڕی سەید نورالدين ی کوڕی سەید ألياس ی کوڕی سەید سيف الدين کوڕی سەید أحمد ی کوڕی سەید شمس الدين ی کوڕی سەید علاءالدين ی کوڕی سەید خضری کوڕی سەید يوسف ی کوڕی سيد علي کوڕی سيد مەحمودی کوڕی سەید محمدی کوڕی سەید محمدی کوڕی سەید ئیمام حەمزەی.....

کوڕی ئیمام موسای کاظم ی کوڕی ئیمام جعفری صادق ی کوڕی ئیمام محمدباقری کوڕی ئیمام عەلی زين العابدين ی کوڕی سيدالشهداء ئیمام حسين ی کوڕی ئیمام علي ابن أبي طالب ، کەدایکی حەزرەتی حوسەین حەزرەتی فاطیمەی کچی حەزرەتی پێغەمبەرە (صەڵات وسەلامی خودای لەسەر بێت)، ئەم شەجەرە وەك جەنابی ما عەبدولکەریمی مودەڕیس لە بنەماڵەی زانیاراندا بڵاوی کردۆتەوە مۆری گەلێ لە زاناگەورەکانی ککی لەسەرەو وەکو شێخ مەعروفی نۆدەیی و کاك ئەحمەدی شێخی سلێمانی و سەید عەبدوڕەحیمی بەرزنجی و سەید عوبدولکەریمی بەرزنجی و سەید عەبدوڵلای خەطیبی سلێمانی و زانایانی قەزای

هەڵەبجەو خەڵکی دیکە |[1]

بەپێی ئەوەی ماموستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس(بیارە) (أعلَى اللهُ مَقامَهُ) فەرموویەتی: کە لە ساڵی 1319ی هیجریدا شێخ مەحمودی موفتی وەفاتی کردووە و ئەوکاتەیش قۆناغی کۆتایی خوێندنی شێخ مصطەفا بووە لە بیارەی شەریفە لە خزمەت ماموستا مەلا عەبدولقادری مودەڕیسدا.

کەواتە دەبێت لەوکاتەدا تەمەنی بیت و دوو تا بیست و پێنج ساڵ بووبێت، بەو پێیە لەدایکبوونی شێخ مصطەفا دەوروبەری 1295ی کۆچی بووە، بەهۆی جەنابی شێخ مەحمودی باوکی کە قاضی هەڵەبجە بووە و بەشێوەیەکی فەرمی لەلایەن دەوڵەتی عوسمانیەوە فەرمانی بۆ دەرچووە و ماڵی جەنابیان هەمیشە قەرەباڵغ بووە لە هاتنی زانایان و ئەهلی طەریقەت و شێخانی بەڕێزو خاوەن سکاڵاو داواکاریەکان هاتوونەتە ماڵەکەیەوە کە قۆناغ بووە بۆ هەموان و کەس لە ماڵی موفتیدا خۆی بە نامۆ نەزانیوە.

هەر بەگەنجی گەورەترین بەرپرسیارێتی لە ئەستۆدابووە، لەلایکەوە ئەوانە بنەماڵەیەکی زانستین و نابێ کە خوێندنەکەی فەراموش بکات، لەلایەکی ترەوە خەمی خزمەتی میوان و ماڵی ماڵوی زۆرکاتەکانی لێ گرتووە و زیاتر سەرقاڵی کردووە، بەڵام بە لێبڕانەوە هەوڵی خۆیی داوەو خوێندنەکەیشی بە پایان گەیاندووە.

دوای وەفاتی جەنابی شێخ مەحمود (أعلَى اللهُ مَقامَهُ) شێخ مصطەفا بوو بەجێنشینی باوکی و لەجێگەی هەموویان دانیشتووە ،وەلەخزمەت ماموستا مەلاعەبدولقادری کانیکەوەیی مودەڕیسی بیارەی شەریفەدا ئیجازەی زانستی وەرگرت و مۆری حەزرەتی ضیاء الدین بەسەر ئیجازەکەوەیەتی، وە فەرمانی فەرمی لەئەستانەوە بۆ دەرچووەو بووە بە موفتی هەڵەبجە، وە بەخەتی جوانی ماموستا

---

[1] بنوارە: بنەماڵەی زانیاران دانراوی مەلا عبدالكريمى مودەڕیس ل/ 141 _ 142 چاپی سنە .

شێخ حەیدەر و لەسەر فەرمانی مودەڕسی بیارەی شەریفە مامۆستا مەلا عەبدولقادری گەورە ئیجازەنامەی بۆ دەنووسێتەوەو جەنابی مودەڕس (مەلای گەورەی بیارە) ئیمزاو مۆری کردووە و حەزرەتی ضیائەددینیش (قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ) مۆرو ئیمزای کردووە و ناردوویانە بۆ (ئەستانە)تا فەرمانی فەتوادانەکەیش بۆ شێخ مصطەفا دەربچێت [1]،

جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارە دەفەرموێت :شێخ مصطەفا پاش فامکردنەوەی لە خوێندنگای خۆیاندا خوێندوویەتی، بەڵام کاتێك شێخ مەحمودی باوکی کۆچی دوایی کردوە ئەم هێشتا لە خوێندندا بووە و لە خزمەت مامۆستا مەلا عبدالقادری کانیکەوەیی مەلای گەورەی بیارەدا دەرسی خوێندووە و دەستی لە خوێندنەکەی هەڵنەگرتووە تا تەواوی کردووە و ئیجازەی وەرگرتووە جا گەڕاوەتەوە بۆ هەڵەبجە لە مزگەوتی خۆیان کە مزگەوتی جامیعەیە بە پێش نوێژی و ئیمام جومعەیی دامەزراوە، وەزیفەی موفتێتییەکەی باوکیشی دراوەتێ [2]،

دیارە جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارە دەفەرموێت فەقێی مامۆستا مەلا عبدلقادر بووبێت زانستەکەی ئەندازەیەکی کەم نەبووە و بۆیە ڕێگەی پێ دەدەن بیارە بەجێ بهێڵێت و بگەڕێتەوە بۆ هەڵەبجە، وە لە جێگەکەی باوکیدا دائەنیشێت و کارەکانی ئەو ڕادەپەڕێنێت.

مامۆستا دەفەرموێت: بیستوومە لەو کاتەدا ویستوویانە فەرمانی فەتوادانی بۆ دەربکەن داوای ئیجازەی عیلمی لێ دەکەن، وە ئیشەکەی لەسەر ئەوە ڕادەوەستێت، جا پیاویان ناردووە بۆ بیارەی شەریفە بۆ خزمەتی مەولانا عبدالقادری کانیکەوەیی و ئەویش بە شێخ حەیدەری کوڕی شێخ عەلی تەوێڵەیی خەلیفەی شێخی سیراجەددین دەفەرموێت خۆشنووسێکی چاك بووە فەرموویەتی:

---

[1] بنواڕە بنەماڵەی زانیاران دانراوی مەلا عبدالکریمی مودەڕس ل/208 .

[2] بنواڕە یادی مەردان دانراوی مەلا عبدالکریمی مودەڕس ل/584 چاپخانەی کۆڕی زانیاری عێراق بەرگی دووهەم. .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي دل بذاته على ذاته وتقدس في صفاته عن مشابهة [illegible] مصنوعاته [illegible]

[illegible] العلماء [illegible] ورثة الأنبياء [illegible]

[illegible] على [illegible] سيدنا محمد [illegible]

[illegible] وعلى آله وأصحابه [illegible]

[illegible] عبد الرحمن [illegible] رحمة الله عليهما [illegible]

[illegible]

[illegible] وقال [illegible] هل يستوي الذين يعلمون والذين لا يعلمون [illegible] يرفع الله الذين آمنوا

منكم والذين أوتوا العلم درجات وقال صلى الله عليه وسلم من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين [illegible]

أفضل العبادة الفقه [illegible] قال صفوان بن عسال [illegible] طالب العلم [illegible]

[illegible] فضل العالم [illegible] العلماء ورثة الأنبياء [illegible]

[illegible] وقال علي كرم الله وجهه كفى بالعلم شرفا أن يدعيه من لا يحسنه ويفرح به إذا نسب إليه وكفى بالجهل

ذما أن يتبرأ منه من هو فيه [illegible] وقال معاذ

رضي الله عنه تعلموا العلم فإن تعلمه لله حسنة وطلبه عبادة ومذاكرته تسبيح والبحث عنه جهاد [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] العلماء الأعلام [illegible] الإجازة [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] إبراهيم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible] الروح الأمين [illegible] رب العالمين [illegible]

[illegible] جبرائيل [illegible]

[illegible] الحمد لله رب العالمين [illegible]

[illegible] ابن [illegible] عفى عنهما الملك المنان [illegible]

[illegible]

لە مێژووی (جمادی الآخرة)ی 1320ی کۆچی ئیجازەنامەکەی بۆ دەرچووە و لە دووی موحەڕەمی ساڵی 1336بە زوبانی تورکی و خەتێکی نایاب نووسراوەتەوە .

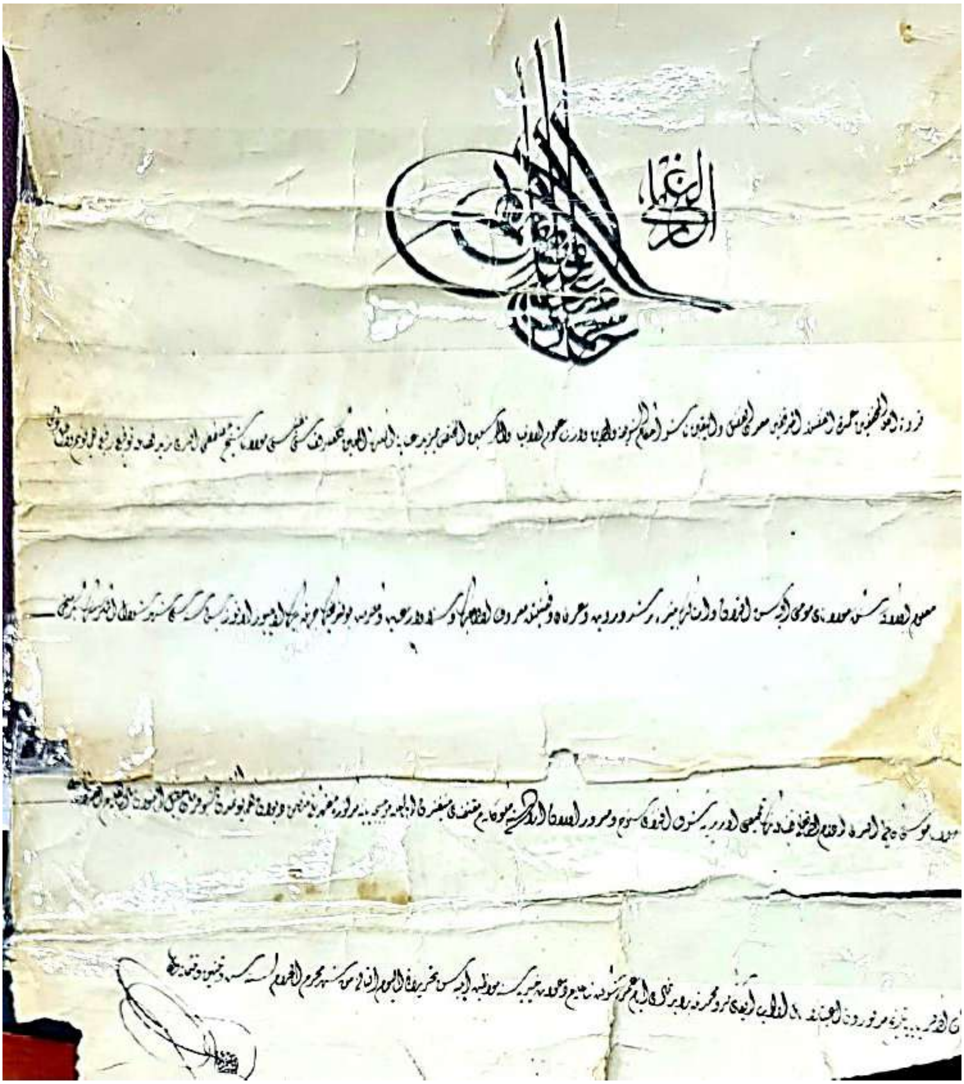

ئەمەی سەرەوەیش فەرمانەکەی ئەستانەیە وەك مامۆستا شێخ عەلی قەرەداغی لە لەپەراوێزی لاپەڕە 208ی بنەماڵەی زانیاراندا فەرموویەتی: ناگونجێت کە شانزە ساڵ بەینیان بووبێت ، دیارە لێتێکچوونێك تەنها لە مێژەوەکەدا بووە.

دەقی ئیجازەنامەکەیە بە شێوەیەکی جوانتر بۆی نووسراوەتەوە:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي دل بذاته على ذاته وتقدس في صفاته عن تشابه
النقص وسماته وشهد على وحدانيته نظام ملكه وانتظام
مصنوعاته وزين سماء الدين بنجوم العلماء العاملين الراسخين
الذين هم ورثة الانبياء بشهادة سيد المرسلين يا من هو شاهد
في الغيب ولا تشاهده العين واقرب من كل شيء من عينه وقد
كان المحجب في البين صل على حبيبك الهادي اليك بعد ما وقب
غاسق الجهالة وسلم على صفيك القائد الى جنابك حيث
انتقب وجه محجة الهدى بظلم الضلالة سيدنا محمد المظهر
الاتم فاتحة الكنز المطلسم خط الوحدة بين قوسي الوجود
والعدم وعلى آله واصحابه براهين الاستقامة ونجوم الهداية
في الحل والحرم وبعد فيقول العبد العاجز الفقير المعترف
بكمال التقصير في الباطن والظاهر عبد القادر بن عبد الرحمن

افاض الله عليهما شآبيب الرحمة وسجال الغفران واسكنهما بمحض
فضله وجوده اعلى غرف الجنان انه ولي كل نعمة واحسان ان
العلم لواء قدره مرفوع لا يوضع واساس عزه مرفوع لا يرفع من
اعتصم به فلا يضل ولا يشقى ومن اعرض عنه ففي خزي الدنيا و
الآخرة يبقى وقد تظاهرت الآيات والاحاديث والآثار على
فضله قال تعالى عز من قائل قل هل يستوي الذين يعلمون والذين
لا يعلمون وقل رب زدني علما يرفع الله الذين آمنوا منكم والذين
اوتوا العلم درجات وقال صلى الله عليه وسلم من يرد الله به خيرا
يفقهه في الدين اذا اراد الله بعبد خيرا فقهه في الدين والهمه
رشده افضل العبادة الفقه وافضل الدين الورع قال صفوان
ابن عسال يا رسول الله جئت اطلب العلم قال مرحبا بطالب العلم ان
طالب العلم لتحفه الملائكة باجنحتها ثم يركب بعضهم بعضا حتى
يبلغوا السماء الدنيا من محبتهم لما يطلب وان فضل العالم على
العابد كفضل القمر على سائر الكواكب وان العلماء ورثة الانبيا

ان الانبياء لم يورثوا درهما ولا دينارا ولكنهم ورثوا العلم

فمن اخذه اخذ بحظ وافر وقال على كرم الله وجهه كفى بالعلم شرفا ان

يدعيه من لا يحسنه ويفرح به اذا نسب اليه وكفى بالجهل ذما ان

يتبرأ منه من هو فيه وقال ابو مسلم الخولانى مثل العلماء فى الارض

مثل النجوم فى السماء اذا برزت للناس اهتدوا واذا خفيت عليهم

تحيروا وقال معاذ رضى الله عنه تعلموا العلم فان تعلمه حسنة وطلبه

عبادة ومذاكرته تسبيح والبحث عنه جهاد وبذله صدقة وامثال هذه

الايات والاخبار والاثار كثيرة وعن ذكرها غنى لكونها

شهيرة وان ممن اهتدى بنور هدايته تعالى مدارج هذه

المرتبة العلية وارتقى بمعراج توفيقه الى معارج هذه المنقبة السنية

الالمعى الفاضل واللوذعى العامل الذى فاق على امثاله بالفضل والفطنة

والتمييز اعنى به اخى وحبيبى الملا عزيز وفقه الله لما يحبه كما يحبه لكد

العالم المعظم والفاضل المكرم قرة عيون اهل الود والوفا ونور حدقة

اصحاب الصدق والصفا السيد مصطفى / العالم العامل الفاضل الكامل الذى فاق

على اقرانه بالفطانة والرشد اخى وحبيبى الملا محمد وفقه الملك الاحد لترويج السنن

السنية ودفع البدع الغير المرضية بمنه امين / قرة عيون اهل الورع والكمال

اخى وحبيبى محمد بلال لا زال سالكا مناهج الصحب والال لكد قرة عيون اصحاب صفة

الصفا ونور بصائر ارباب الود والوفا اخى وحبيبى الشيخ مصطفى جعله الله من بقايا

السلف التقى

لقد اتفق فى برهة من الاوان بل وقع فى كثير من الزمان

البحث معه عن رموز الفروع والاصول والكشف عن المنقول

والمعقول فارتقى بحسن توفيقه تعالى الى اعلى المدارج واقصى

المعارج فوجدناه متحليا بحلل التدريس حريا وقمينا وتحلى

بذل معارف العلوم لطالبيها صادقا وامينا فاجزته بعد

لقد صاحبنا مدة مديدة ولا نضنا ارضنا عديدة وبحثنا معه عن رموز ...

المعاهدة

المعاهدة بقيام السنن السنية والشيم المرضية وان لم اكن
اهلا لذلك لكن تشبها باهلها وتشبثا باذيال العلماء الاعلام
واستمدادا عن نفوس الاولياء الكرام بتدريس العلوم العقلية
والنقلية كما اجازني استادي الفاضل ذو المناقب والمفاخر
الشيخ عبدالقادر المفاخر نور الله ضريحه كما نور العالم بانيه وفتوحه
واجازني ايضا استادي ومن به تفقهي واعتمادي في مبدئي ومعادي
الجامع بين علمي الظاهر والباطن فريد الزمان مولينا احمد النودشهي
ابن مولينا عبد الرحمن انعم الله عليهما بنعمة لقائه في اعلى قصور الجنان
باجازته عن استاده مظهر الطاف الملك العليم المعطي مولينا محمد
الخطي نور الله روحه كما نور العلماء بعلومه وفتوحه عن استاده الفاضل
الكامل المتخلق بالخلق الرباني مولينا عبد الرحمن الروزبهاني قدس سره
عن استاده النوراني صبغة الله افندي الماوراني عن والده ذي

الفيض الجاري مصطفى افندي الوباري عليهما رحمة الباري عن
استاده الذي يسيل علمه كسيل الوادي على اهل البلاد والبوادي
صبغة الله افندي الحيدري آبادي عليه رحمة المنان الهادي عن
والده الاعلم الافخم مولينا ابراهيم بن حيدر عن والده الاكرم الامجد
حيدر بن احمد عن والده الاعظم الانور احمد بن حيدر عن والده
الافخم الاكمل حيدر الاول وهو تلميذ شيخ الاسلام ملا المحقق
مولينا زين الدين الكردي البلاتي تلميذ نصر الله الخلخالي تلميذ
مولينا ميرزاجان تلميذ خواجه جمال الدين محمود الشيرازي تلميذ
رئيس المحققين مولينا جلال الدين محمد بن اسعد الصديقي
الدواني تلميذ والده الماجد اسعد الدواني تلميذ العلامة
السيد الشريف الجرجاني تلميذ مبارك شاه البخاري تلميذ قطب الدين
الرازي تلميذ العلامة الشيرازي تلميذ الكاتب القزويني

تلميذ

تلميذ الامام فخر الدين الرازي تلميذ حجة الاسلام الامام الهمام محمد
ابن محمد الغزالي تلميذ ابي المعالي امام الحرمين عبد الملك يوسف الجويني
تلميذ الشيخ ابي طالب المكي وهو اخذ الانابة والارادة ولبس الخرقة
من ابي عثمان المغربي وهو عن ابي عمرو الزجاج وهو عن سيد الطائفة
ابي القاسم جنيد البغدادي وهو عن خاله ابي الحسن السري
السقطي وهو عن تاج الاولياء المعروف الكرخي وهو عن الامام
المرتضى الامام علي الرضا وهو عن ابيه غرة جباه الاعاظم
الامام موسى الكاظم وهو عن ابيه كاشف غوامض الحقائق
الامام جعفر الصادق وهو عن ابيه الجامع للمفاخر الامام محمد الباقر
وهو عن ابيه انسان اعيان الزاهدين الامام علي زين العابدين
وهو عن ابيه اسعد السعداء الامام حسين سيد الشهداء وهو
عن ابيه الامام الهمام اسد الله الغالب باب مدينة العلم

علي بن ابي طالب كرم الله وجهه وهو عن حضرة درة صدف الوجود المحمود
بالمقام المحمود واللواء المعقود والحوض المورود والمكان المشهود
الكنز المطلسم خليل الله الاعظم معدن الصدق والصفا سيد المرسلين
ابي القاسم محمد المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم وهو من ارديه النور المبين
بواسطة الروح الامين المختار بين الملئكة المقربين برسالة رب العالمين
الى الانبياء والمرسلين جبرئيل الامين على نبينا وعليه الصلوة والسلام
اللهم افض علينا من بركاتهم واسلك بنا مسلك كراماتهم
واجعل هذا العهد مقربا اليك ووسيلة عند الوقوف بين
يديك واقرن بفاتحة السعادة آمالنا واختم بخاتمة الشهادة
آجالنا آمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وآخر دعوانا ان الحمد لله
رب العالمين وانا الفقير الحقير غبار نعال العلماء الاعلام
عبد القادر الكانيكبوي ابن عبد الرحمن عفا عنهما الملك المنان ممتد

دیاره جەنابی شێخ مصطەفا لە گەڕانەوەیدا بۆ هەڵەبجە زیاتر خەریکی زانست بووە و لە بیارەی شەریفەیش گەیشتۆتە ئەندازەیەکی وا بەرز کە مەلای گەورە بە شانازییەوە ئیجازەنامەی بۆ بنووسێتەوەو ئەگەر مەلایەتی تەواو کردووە بۆیە حەزرەتی ضیائەددین (قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ) ئیمزاو مۆری خۆی دەدات لەسەر ئەو ئیجازە نامەیە، ڕەنگە دوای وەفاتی باوکیشی ماوەیەکی پێ چووبێت ئیمجا داوای ئیجازەی زانستییان لێ کردبێت کە بەپێی مێژووی ئیجازەنامەکە ساڵێکی بەلای کەمەوە پێ چووە کەبەشی ئەوەی کردووە دوا قۆناغی زانستەکانی تەواو کردبێت .

جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارە دەفەرموێت :

جا شێخ مصطەفا لەو شوێنەدا دانیشتووە و زاناکانی ئەو ناوچە و خەڵکەکەی لەسەر یاسای پێشوو و لەسەر بناغەی ڕێزی ئەو خانەوادە زۆر خزمەتیان کردووە و دامەزراوەو، وەکو سەردەمی باوك و باپیرەی ئەو مزگەوت و حوجرەو ئەو دیوەخانە بە زۆریی پڕ بووە لە زاناو پیاوی گەورە و پرسیارکەر و هامەشۆکەری جۆراوجۆر.

مامۆستای مودەڕیس دەفەرموێت: مامۆستا بابەڕەسوڵی بێدەنی (أعلَى اللّٰهُ مَقامَهُ) مادام لە هەڵەبجەدابوایە یان لە ماڵی موفتیدا دەبوو، یان لە ماڵی شێخ لەتیفدا، یان لە ماڵی شێخ ڕەسوڵدا (زاواو خوشکەزای موفتی). ئیتر هەموو لایە گرد ئەبوونەوەو بە نەوعێ مەجلیسیان بە قسەی خۆش و باسی ناسك و جوان ئەڕازاندەوە ئینسان هەموو مەبەستێکی خۆی لەبیر دەچوویەوە.

شێخ بابەڕەسوڵ ڕەفیقی گیانی بەگیانی شێخ عبدالکریمی ئەحمەدبرِندەبوو، کە ئەو برۆشتایەتەوە یان دەهاتە ماڵی شێخ مصطەفای موفتی یان لەگەڵ مەلا عەزیزی پریس، هەروەها بەهۆی هاتنی مەلا مەحمودی موفتی(بێخود)زۆر بە خۆشی کاتەکانیان بەسەردەبرد، زۆر جار لەگەڵ (کاتبی حەزرەتی عەلائەددین) سەید مەظهەر ئەهاتین بۆ هەڵەبجە کە ئەکەوتینە مەجلیسی ئەم زاتانەوە بە تەواوی لە ئیشوکاری خۆمان دەسبەردار ئەبوین، هەتتا سەید مەظهەر لەمن

تووڕە ئەبوو ئەیوت: ئێمە بۆ ئەوە نەهاتوین بکەوینە مەجلیسی ئەم زاتانەوە، ئەوە وەختی تایبەتی ئەوێت، چونکی کە کەوتیتە ناو ئەو مەجلیسانەوە دڵ ئەبێ بە مێشی ناو هەنگوین و ڕزگاربوونی زەحمەتە. (1).

وە من خۆم کە لە ساڵی هەزارو سێصەدو چل و سێی کۆچیدا لە سلێمانی ئیجازەم وەرگرت لە خزمەت مامۆستا شێخ عومەری قەرەداغی و دواتر لە (نەرگسەجاڕ)دا بووم بە مودەڕیس، هەرچی ئەچووم بۆ بیارە بۆ خزمەتی شێخ، میوانی ماڵی موفتی یان ماڵی شێخ لەتیف دەبووم، وە ئەو دیمەن و شێوە کۆمەڵایەتییە کە لە هەڵەبجە و دەورووبەریدا دەمدی لە تەمەنی خۆمدا لە هیچ شوێنێکدا نەمدیوە. کاتێك ئەڕۆشتی بۆ مزگەوتی جامیعە ئەتوت: لەم شوێنە خۆشتر نیە ! وەکاتێك ئەچووی بۆ مزگەوتی پاشا دەتگوت: لەم مزگەوت و شوێنە بەرزتر نیە! پیاوی بێ زانیاری زانیاری لێ وەردەگرتن، پیاوی بێ ڕەوشت ڕەوشت و خووی بەرزیان لێ فێردەبوو ...

بەڕاستی ئەم شەهادەتە لە عەللامەی زەمان جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارەوە جێگای سەربەرزی و خۆشحاڵییە.

جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارە دەفەرموێت :

ئەوەی لە هەڵەبجەدا دیومە و لە مزگەوتی جامیعەدا بەرچاوم کەوتووە لە تەمەنی خۆمدا لە هیچ شوێنێکی دیکەدا نەمدیوە و هیچ جێگایەکی تر ئەوەندە خۆش نەبووە و دڵی نەکردۆتەوە.

وە بەڕاستی شێخ مصطەفا ئەوپەڕی جێگەی متمانەی خەڵکی بوو، زاناو ئەهلی طەریقەت و پیاوماقوڵان و فەقێ و مەلا لەماڵەکەیدا کۆدەبوونەوە ماڵەکەی بووبوو بە ژوانگەی عاشق و ئەویندارانی زانست و پاکی و تەصەوف و هەموو پەیوەندییەکی جوانی کۆمەڵایەتی، مامۆستا شێخ بابەڕەسوڵی بێدەنی و مامۆستا

([1]) بنوارە : ڕۆژگاری ژیانم : یاداشت و بیرەوەریەکانی مامۆستا مەلا عبدالکریمی مودەڕیس ل 221.

شێخ عەبدولکەریمی خانەشووری و مامۆستا مەلا عەزیزی پریس و مامۆستا شێخ ڕەسوڵی تەکیەیی و مامۆستا مەلا مەحمودی موفتی و مامۆستا مەلا کەریمی بیارەو مامۆستاشێخ محەممەد سەعیدی عەبابەیلێ و مامۆستا مەلا موحەممەدی دارولئیحسان و مامۆستا مەلا عەبدو لقادری صۆفی و.. دەیان زانای ناوداری دیکە کە لە سلێمانی و کەرکوك و جێگەکانی دیکەوە تەشریفیان دەهات.

ماڵی موفتی پێگەو قۆناغی حەزرەتی نەجمەدین و حەزرەتی عەلائەددین و حەزرەتی حیسامەددین و حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەددین بووە.

جەنابی شێخ مصطەفای موفتی دەیفەرموو: لەناو بازاڕی هەڵەبجە ئەگەر دەستم لێ بەربدەن ون دەبم، نازانم بێمەوە بۆ ماڵەوە، خۆبازاڕی هەڵەبجە ئەوەندە قەرەباڵغ و زۆریش نەبووە، بەڵام ئەوەندە عیززەتی نەفسی هەبووە زۆر بەدەگمەن نەبێت نەچووەتە ناو بازاڕەوە.

شێخ مصطەفای موفتی(أعلَى اللهُ مَقامَهُ)تووشی گەلێ سەختی ژیان هاتووە، بەهۆی پشتگیری کردنی لە شۆڕشی شێخ مەحمودی مەلیك و دژایەتی کردنی ئینگلیزەکان و نۆکەرەکانیان لە ناوچەکە، تووشی گرتن و کۆچکردن و سزاو غەرامەو ناڕەحەتی زۆرهاتووە، بێجگە لە نەخۆشی تایبەتی کە ئەوکاتە چارەسەری زەحمەت بوو، بەڵام هەمیشە خۆگرو ئارام و خزمەت گوزارو شەرع ڕەوو دڵسۆزبوو بۆ هەموان.

خاڵەمحەمەدی خێڵی حەمە تەمەنی هەشتاو پێنج ساڵ دەبوو لە لیژنەی فەتوای مزگەوتی جامیعەدا لای مامۆستاکاندا باسی بنەماڵەی موفتی دەکرد و شێخ محەومەدی برام بۆی گێڕامەوە کە تا ئێستەش لە ژیاندایە و دەڵێت:

لە زەمانی شێخ مصطەفای موفتی دا مامۆستا مەلا مارفی باوکم دێت بۆ هەڵەبجە و دوای ئەوەی کارەکانی تەواو دەبێت و برسی دەبێت لە بەردەم کەبابخانەیەکدا ڕادەوەستێت دەیەوێت کەبابی بۆ لێبدەن، لەپڕ یەکێك لەماڵی موفتیەوە دێت و پێی دەڵێت: جەنابی موفتی بانگت دەکات و دەفەرموێت: خێرا با بێتەوە بۆ ماڵەوە، کە دەگاتە خزمەتی شێخ مصطەفای موفتی پێی دەفەرموێت:

چۆن دەبێت زانا بچێتە شوێنی عەوامەوە، نازانی ئێرە ماڵی زاناو مورید و پەیڕەوانی دین و بیارەیە، هەرچییەکتان لازمە بێن لێرە بۆتان داوادەکەین و بۆتان دەهێنین، چۆن دەبێ بچن بۆناو بازاڕ شت بخۆن. جا مامۆستا مەلا مارف فەرموویەتی: ئەمە بەکەرامەتی موفتیم دەزانی و نیشانەی سەخاوەتیشی بوو ،بێ ئەوەی کەس پێی بڵێت خاڵە محەمەد ئەم قسانەو گەلێکی تری لەیاد بوو بۆی باسدەکردین .

شێخ موستەفا لە کۆتایی ژیانیدا تووشی گەلێ ئازارو مەینەتیش هاتوو، ئەمەش لەسەر ئەوەبوو کە بە ئاشکرا ڕاستیی ئەوت، وە نەیدەشاردەوە، جگە لەوەی کە بە ئاشکرا **دژی داگیرکەرانی ئینگلیزدەدواو سەری بۆدانەدەواندن** [1]

وە کاتێك دەبینێت حکومەتی ئینگلیز دژایەتی شۆڕشی کورد و شێخ مەحمودی مەلیکدەکات، بەخۆی دەچێت و ئاڵای ئینگلیزەکان دادەگرێتە خوارەوە و دژیان ڕادەوەستێت.

مامۆستا شێخ نەجمەدینی موفتی بۆی گێڕامەوە کە لە پێشینەکانی بنەماڵەی موفتی بیستووە:

کاتێك شێخ مەحمودی مەلیك دوور دەخریتەوە و نەفی دەکرێت بۆ بەغدا، (باوە موفتی)جەنابی شێخ مصطەفای موفتی دەچێتە بەغدا بۆ سەردانی جەنابی شێخ مەحمود ی مەلیك، ئەویش زۆری پێ خۆش دەبێت چونکە لە هەڵەبجەو کوردستاندا یەکەم کەس بووە بە ئاشکرا پشتگیری لێ کردووە. دوای ئەوەی بەیەك دەگەن و هەواڵپرسی تەندروستی موفتی دەکات بۆی دەردەکەوێت کە نەخۆشی پرۆستاتی هەیە، دەینێرێت بۆ لای دکتۆرێکی باش بەڵام

([1]) بنواڕە: بنەماڵەی زانیاران دانراوی مەلا عبدالکریمی مودەڕس ل/210

لەبەر ئەوەی جەستەی جەنابی موفتی لاواز دەبێت و ناتوانێت گرێنتی چاك بوونەوەی تەواوی پێ بدات، بۆیە ناوێرێت نەشتەرگەری بۆ ئەنجام بدات.

شێخ ئەحمەدی موفتی

وەك كاكە شێخ جەلالی كوڕی مامە شێخ ئەحمەدی موفتی دەفەرموێت: كاتی خۆی باوەموفتی لە هەڵەبجە شێخ مەحمودی مەلیکی شاردەوە و پشتگیری لێ کرد و نەیهێڵا بەردەستی ئینگلیزەکان بکەوێت تا خۆی دەرباز کرد لە دەستیان.

خاڵە شێخ محەمەدی شێخ صاڵحی خەرپانیش دەیفەرموو: مامە موفتی چواردە ڕۆژ شێخ مەحمودی حەفیدی حەشاردا لە هەڵەبجە تا ڕێ و شوێنی دەربازبوونی بۆ کردەوەو دەربازی کرد .ئەمەش هەواڵێکی شەرەفمەندانەیە بۆ بنەماڵەی گەورەی موفتی کە هەردەم پێشەنگی بەرگریکاران بوون لەمافی نەتەوەکەیان وپشتگیری شۆڕشی شێخ مەحمودی مەلیکی کوردستان.

ساتەوەخت و دۆخێکی زۆر ئاڵۆزبوو ئەو ساڵانەی کە ماڵی موفتی بەسەریاندەبرد لە ناو هەڵەبجەدا، کە خەلافەتی ئیسلامی بە پیلانی نەگریسی بریتانیاو پلان و خیانەتی موصطەفا ئەتاتورك بەرەو لاوازبوون و ڕوخان دەڕۆیشت و ئینگلیزەکانیش بە دوای هەواداری خۆیاندا دەگەڕان و ئەوەی پابەندیی بەوانەوە هەبوایە یان دۆستایەتی خەلافەتی ئیسلامی و شۆڕشی شێخ مەحمودی بکردایە بە ڕق و کینەوە سەیریان دەکرد و ڕووبەڕووی دەبوونەوە.

لە هەڵەبجەیشدا تەنها بنەماڵەیەك بەڕووی ئینگلیزدا وەستانەوە بنەماڵەی موفتی بوو ئەوانی دیکە لەبەر دەستەڵات و چاوسوورکردنەوەی خانمی وەسمان پاشا زۆر کاریگەریان نەبووە و نەیانتوانیوە وەك پێویست بەرەنگاری سیاسەتی ئینگلیزو دارو دەستەکەی ببنەوە .

ڕۆڵی موفتی لە ڕووبەڕووبوونەوەی داگیرکەرانی ئینگلیزدا و ئەوانەش کە هاوکاری داگیرکەرانیان دەکرد

خوێنەری بەڕێز:

زۆر بابەتی گرنگ هەیە کەبەشێوەیەکی عەمدی لەلایەن خوێنەوارو نووسەرانەوە پشت گوێ دەخرێن و باسیان لێوە ناکرێت، بەتایبەتی ئەگەر پەیوەندی بە شێخ و مەلاو زانای ناوچەکەوە هەبێت، بۆ نموونە کەم کەس توانیویەتی وەك شێخ مستەفای موفتی و بنەماڵەکەی بەرگری لە مافی خەڵکی بکات، یان ڕووبەڕووی داگیرکەران ببێتەوە، یان پشتگیری لە شۆڕشی کورد بکات بە تایبەتی لە شۆڕشی شێخ مەحمودی مەلیکی کوردستان و دژایەتی کردنی هەڵوێستە داگیرکەرییەکانی ئینگلیزەکان کە یارمەتی نەیارانی شێخ مەحمودی مەلیکیان دەدا، بە تایبەتی خانمی وەسمان پاشا کە ماڵەکەی کردبووە بنکەیەکی ئەو داگیرکەرانەو لەگەڵ ئەوەدا کە خزمەتی بەرچاویان هەبوو بۆ ناوچەکە، بەداخەوە ئەو هەڵوێستەیان جێگەی نیگەرانی کەسایەتی و زاناکان بوو، وە لەبەر کەسایەتی و خۆشەویستی جەنابی موفتی لە هەڵەبجەدا نەیاندەتوانی ڕووبەڕوو هیچی لەگەڵ بکەن، بۆیە بە ناچاری لە ڕێگەی داگیرەکەرانەوە ویستیان ڕووبەڕووی ببنەوە.

بەڵام جەنابی موفتی هەڵەبجە کە لە هەڵوێست و وتەی ڕاستی و ڕوونکردنەوەی ڕاستییەکان کەمتەرخەمی نەکردووە و هەمیشە بەرگری لە مافی خەڵکی کردووە و دژ بە داگیرکەران جووڵاوەتەوە، وە تەواوی کەسایەتی و کوێخاو ناوداران و بنەماڵە بەڕێزەکانی هەڵەبجەو چواردەوری ئەو ڕاستییە دەزانن و ماڵی موفتییان بە ماڵە باوان دادەناو ڕێزی جەنابیان وەك باوکی خۆیان و زیاتریش دەژمارد، دیارە نەیارانیش بوونی کەسایەتیەکی وەك جەنابی موفتییان پێ ناخۆش بوو، چونکە هاتنی حکومەتی داگیرکەری بریتانیا بۆ هەر وڵاتێك ئامانجی سیاسی و تەبشیری و ئابووری خۆیی هەیە، بەتایبەتی کە لەلایەن دەوڵەتی عوسمانییەوە فەرمانی

(ئیفتا)ی بۆ دەرکرابوو، وە باوکیشی شێخ مەحمود موفتی و قازی شەرعی هەڵەبجە بووە، بۆیە دەیانویست پیلانێکی لە دژ بگێڕن و کە زانییان جەنابی موفتی پشتگیری شۆڕشی شێخ مەحمود دەکات کەوتنە دژایەتی کردنی .

دوای ئەوەی کە شـێخ مەحمود مەلیك ناچاربوو سـلێمانی بە جێبهێڵێت ماوەیەکی باش لە ماڵی موفتیدا حەشـاردرا و هەموو خزمەتێکی دەکرا تا بە شـێوەیەکی نهێنی کاری دەربازبوونی بۆ ئامادە کرا، هێزی حکوومەت گەمارۆی ماڵی موفتییاندا و فریانەکەوتن ئەو دەربازبووبوو، بۆیە کەوتنە دژایەتی موفتی و بەتایبەتی کە زانییان بە فەرمانی موفتی ئاڵای ئینگلیـزەکان سـوتێنراوە لە هەڵەبجەدا، بۆیە هەوڵی گرتنیاندا و ئەویش خۆی دەربازکرد، پەنای برد بۆ شاخەکانی شنروێ و ناوچەی پشتی (تاوێرە)، ماوەیەکی باش لەوێ مایەوە.

بەڵام ئیدارەی خۆجەیی هەڵەبجە تەوژمێکی زۆری خەڵکییان لەسـەربوو، وە کەسایەتی و عەشایرەکان بە ناحەقییان دەزانی، بۆیە ئینگلیزەکان وەفدێکیان نارد بۆ خزمەتی موفتی و بەڵێنی ئەوەیان پێ دا کەکەس نزیکی نابێتەوەو هیچ ئازارێکی نادرێت و تەنها بگەڕێتەوە بۆ شـاری هەڵەبجە هەموو ئاسـانکارییەکی بۆ دەکرێت، وەفدەکەش لەسەر متمانەی درۆزنە بێ وەعدەکان ڕۆشتن و بە دڵسۆزی هەوڵیاندا لە خزمەتیداو قایلیان کرد کە بگەڕێتەوە بۆ شـار، بەڵام وەك قورئان دەفەرموێت: ﴿**لا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً**﴾(التوبة/10) .

ئەوانە هەر فرسەتێکیان دەست بکەوێت دژ بە ئێوەی موسوڵمان لەکیسی نادەن و بەڵێن و گفت و پەیمانیان نیە. کاتێك هاتنەوەو موفتیشـیان هێنایەوە یەکسـەر گرتیان و ئەوپەڕی سـزایاندا ، وەك جەنابی مامۆسـتا مەلا عبدالكريم مودەڕیس (أعلَى اللهُ مَقامَهُ) دەفەرموێت: بەڵام جێگەی خەفەت و ئەسـەفە کە

دوو ڕووداوی بێزارکەری نارەحەت ڕوویان لێ کرد:

یەکەمیان: ئەو خەسـارەت و زیانە ماڵییەبوو کە ناچاریان کرد هەموو موڵك و زەوی و زارەکانی بفرۆشـێت، غەرامەیەکی گەورەی ماڵییان لەسـەردانابوو

که له کاتی فەرمانداریی داگیرکەراندا میریی سەپاندی بەسەریدا له ساڵی هەزارو نۆسەدو بیستی زاینیدا، که ڕێکەوتی هەزارو سێصەدو بیست و نۆی کۆچی دەکات، واته له چەرخی ئیرشادی حەزرەتی عەلائەددیندا (قُدِّسَ سِرُّهُ)، وه بیستم که جەنابی موفتی ناچار بووه حەڤدە جووت گای جووتکردنی ماڵی خۆی بفرۆشێت بێجگه لەوەی که هەیبوو بۆ بژاردنەوەی ئەو غەرامەی لەسەریان دانابوو، ئیتر هیچی نەماو ئەو ماڵه گەورەیه بەتەواوی هەژار کەوت.

وه دووهەمیان: ئەوەبوو که گیرۆدەی نەخۆشیی میزەڵدان و پرۆستات بوو، لەوکاتەدا چارەسەر زۆر زەحمەت بوو، وه لەبەرامبەر هەردوو کارەساتەکەدا زۆر خۆڕاگرو ئارام بوو وه ڕازی و تەسلیم بوو به ئەمری خودا . [1]،

بەڕاستی ماڵێکی ئەوەندە گەورە که بۆ کێڵانی زەوی و زارەکانیان و خزمەتی باخ و کشتوکاڵ و موڵکەکانیان پێویستییان به حەڤدە جووت گا هەبووبێت دەبێت چەندێك داهاتیان هەبووبێت، خۆ به قەدەر داهاتی یەك دیرهەمیشیان لێ نەفرۆشتووه و تەنها له خزمەتی ماڵ و میوان و فەقێ و مەلادا سەرفیان کردووه، لەپڕێکدا ئەم هەموو داهاته نەمێنێت و ئەو هەموو پاڵەو جوتیارەش وەك خانەوادەی خۆیان مەسرەفیان بکەوێته سەریان، زۆر نارەحەتیان دەکات و ناچار دەبن پشت به خودا و پشت به هێزو توانایەك که خودا پێی داون کارو کەسابەت بکەن ، که کاریگەریی دەکاته سەر خوێندنی کوڕەکانی موفتی، وه هەندێك جار له خوێندنیش دوادەکەون، بۆیه مامۆستا شێخ خالیدی موفتی دەیفەرموو:

هەندێ ڕۆژ دەرسمان بەجێ دەهێڵاو خەریکی کاربووین له زەوییەکانی (حەمەوغان)، هەروەها مامۆستا شێخ نورەدینی موفتی دەیفەرموو: هەر بەو منداڵییه دەستمان کرد به ئیشکردن، هەرچەنده ئێمه فێرنەبووبوین کار بکەین، بەڵام به چلەی هاوین لەبەر نەبوونی دەچوین بۆ دەشتی حەمەوغان لەلای

---

(1) بنوارە: علماءنا فى خدمة العلم والدين دانراوی شێخ عبدالکریم ی مودەڕیس ل /568 .

خوارووی هەڵەبجە، وە خەریکی کشتوکاڵ و گەڵاشکێن دەبووین، هەموو پێستی دەموچاوو دەستمان سووتابوو، لەگەڵ ئەوەشدا زۆربەی کات وانەکانمان دەخوێند ،بەڵام هەرکاریگەری خۆی هەبوو لەسەر خوێندنمان.

بەئەندازەیەك هەژاری ڕووی تێکردبوون دەبوو غەمی ژەمە خواردنەکانیان بوایە چۆن پەیدای بکەن، چونکە میوان هەروەکو خۆی بوو، بگرە لەپاش ڕزگاربوون و بەربوونی شێخ موصطەفای موفتی زیاتریش بوو، خەڵکیی زۆرتر دەهاتن و دەمانەوە. وەك جەنابی خاڵە شێخ محەمەدی شێخ صاڵحی(حاصڵ) لە شێخانی خەرپانی دەفەرموێت: هەڵەبجە زۆربەی زۆری موڵکی ماڵی موفتی بوو، بەڵام بۆ ئازادکردنەکەی لەدەستی ئینگلیز هەموویان فرۆشت، بگرە زەوی و زاری خەرپانی و چەمی بیارەشیان هەبوو فرۆشتیان، وە ئەوەندە کاری تێکردن جارێکی دیکە وەك خۆیانیان لێ نەهاتەوە، بەڵام ئەو ماڵە لە خانەدانی خۆی نەکەوت، هەروەها دەفەرموێت: من وشێخ خالیدی موفتی (کە هاوڕێی هەمیشەیی یەکتری بوون)هەموو بەیانییەك یان من یان ئەو تەنەکەیەك جۆ یاخود گەنممان دەبرد و دەماندا بە کاك مەحمود(خولەی چل پینە) بە تەنها عانەیەك، عانەکەمان دەدا بە چایی و دەمانهێنایە وە، شێخ موحەممەدی موفتی براگەورەیان دەیکردە ناو قۆرییەکەو چایی پێ لێدەنا، بەم شێوەیان لێ هاتبوو [1]،

(1) بنوارە: مامۆستا شێخ نورالدین موفتی ی ژیان ...لە نوسینی مظهر شێخ نورالدین ل/ 32

هۆکاری خۆڕاگری بنەماڵەی موفتی

لەو ئازارو مەینەتەدا کە شێخ موسطەفای موفتی دووچاری هات ئەوەی پشتی شێخ مصطەفای گرتبوو لە دیدی جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارەوە هۆکارەکانی ئەم خاڵانەی خوارەوە بووە:

یەکەم: قنیات و خۆگرتن کە پشتاوپشت بۆی ماوەتەوە.

دووەم: خزمەتکردنی دۆستانی هەڵەبجە، کە بەڕاستی خۆشیان دەویست.

سـێیەم: بوونی شـێخ ڕەسـوڵی تەکیەیی کەخـاڵۆی منـداڵەکانی بوو، لە دواییشـدا بوو بە زاوای موفتی، بەوەی کچێکی بوو لە ژنی پێشـووی بۆی مارەکرد، بەناوی (ئایشـێ خان)ئەم شـێخ ڕەسـوڵە ژیانی خۆی لە خزمەتی ماڵی موفتیدا سەرفکرد.

وە دەفەرموێت: من تا ئەمرم داخ ئەخۆم بۆ جیابوونەوەی ئەو دۆسـتانە کەمردن لەیەکی جیاکردینەوە سا بەڵکو لە پاشەڕۆژدا یەکبکەوینەوە:

داخـی داخانم ئەم چـاڵی عەرزە   چـۆن بووبە ماوای ئەوگەلە بەرزە
نازانم چلـۆن بووە سەرپۆشیـان   بۆسینەو سەری عەقڵی پڕهۆشیان
کـێ بێ بزانێ خاکـی نیشتیمان   چەندێکـی تیابووزانای بە ئیمـان!
چـۆن ئەبێ ناوی ئەوانە گـوم بێ   مەگەرلای دڵێ وەك کووپەی خوم بێ
ئەنا لای دڵپـاك ئەونە دیـارن   ئەڵێی ئەستێـرەی بەرزی سەییارن
لە ئاسمـانا ئەدرەوشێنـەوە   بە وێنـەی زوهـرە ئەشنێنەوە
بە وێنەی هەتـاو دەرئەکەن پرتەو   بە دەوری دائیـم هەرساتێ لە نەو
(نامـی) ژیـواری یـادی ئەوانە   هەتاکـوو ماوە لەم ڕووی جیهـانە [1]،

جگە لەوەی جەنابی جەنابی مامۆستا مەلا عبدالکریمی بیارە فەرموویەتی

([1]) بنوارە : بنەماڵەی زانیاران دانراوی مەلا عبدالکریمی مودەڕیس ل/210_211.

چەندین هۆی دیکە هەبووە کە بەو شـێوەیە بنەماڵەی موفتی و جەنابی شـێخ مصطەفا بە خۆڕاگری ماونەتەوە و هێڵاوەتەوە:
کە هەندێکی تریان باسدەکەین:

چوارەم: یەك بوونی هەڵوێسـتی زاناکانی هەڵەبجەو دەوروبەری لە بواری خزمەت بە شەریعەت و ڕێبازی ئیسلامەتیدا.

پێنجەم: پێگەیاندنی صـەدان زاناو دانای مەزن لە مەدرەسـەی حەزرەتی شـێخ عەبدوڵلای خەرپانیدا کە بەڕاسـتی نەوە دوای نەوە کاریگەرییان هەبووە بۆ مانەوەی ئیخلاص و دڵسۆزییان بۆ ئەو بنەماڵە بەڕێزەیە.

شـەشـەم: بوونی کتێبخانەی پیرۆزی شێخ عەبدوللای خەرپانی لەماڵی (باوە موفتی)دا، کە سـەرچاوەیەکی پیرۆزی و جێگەی بڕوای تەواوی ئەهلی هەڵەبجەو چواردەوری بوو، وە بەرەکەتێکی زۆر تایبەتیشی هەبوو، تەنانەت شێخانی بیارەی شـەریفە ئەگەر منداڵەکانیان نەخۆش بکەوتنایە دەیاننـاردن بۆ کتێبخانەکەی شێخەوڵای خەرپانی لەماڵی شێخ مصطەفای موفتی، کە سوپاس بۆ خودا ئەوەندە بەرەکەتی هەبوو نەخۆشـیان لە ناو جاجمێکدا دەهێنا بۆ کتێبخانەکە و کە دەیانبردە ژوورەوەو ماوەیە وازیان لێ دەهێناو خەوی لێ دەکەوت، ئیتر هەڵدەستایەوەو بە پێی خۆی دەرۆشتە دەرەوە.
هەروەك چۆن ماڵی موفتیش ئەگەر منداڵیان نەخۆش بکەوتایە خێرا دەیاننارد بۆ بیارەی شەریفە و زیارەتی شێخ و مەرقەدە پیرۆزەکانی.

حەوتەم: لە هەموویشی گرنگتر ئەو پشتیوانییە مەعنەوییەی کە شـێخانی بیارەو تەوێڵە لە بنەماڵەی شـێخ عەبدوڵلای خەرپانییان دەکرد و ئەو پەیوەندییە ڕۆحییەی کە پێکەوەی بەسـتبوونەوەو ماڵی موفتی هەمیشـە خۆیان بە موریدو هاوڕێبازی مەشایەخانی هەورامان زانیوەو سەردانی بەردەوام لە نێوانیاندا بووە و هەمیشـە مزگەوتی جامیعە ناوەندی خەتمەو پێگەیەکی پیرۆزی طەریقەت و

تەصــــەوف بووە. وە هەموویشـــیان بە متمانەو باوەڕی تەواوەوە ئەهلی طەریقەت بوون و تەمەسوك و بەیعەتیان بە شێخانی بیارەوە کردووە.

هەشتەم: دیارە نزاو دۆعای خێری باوباپیرانیشیان کاریگەری زۆری هەبووە، چونکە لە جەنابی موفتییەوە ســێ و پێنج پشــتی تا دەگاتە حەزرەتی پێغەمبەر (صەڵات و سەلامی خودای لەسەربێت) هەموو زاناو خزمەتگوزاری شەریعەت و طەریقەت بوون و نزای خێریان بۆ نەوەکانیان کردووە و خودای گەورەش لیی وەرگرتوون و بەرهەمەکەی کە بە چاو دەبینرێت بۆ سی و حەوت پشت تا ئێستە لەو بنەماڵەیە مەلاو سەیداو موفتی و ئەهلی طەریقەتیان لێ نەبڕاوەو بەو شێوە ماونەتەوە.

دەوڵەمەندی پیاو ناژێنێت، بەڵکو قەناعەت و متمانەو دەوڵەمەندی دڵ مرۆڤی داناو زانا دەهێڵێتەوە، بۆیە لە کاتی زۆر نەبوونیدا خودای گەورە هاتووە بە فریایانەوە و دەرووی خێری لێ کردوونەتەوە.

نۆیەم: ڕەنگە یەکێکی دیکە لە هۆکاری ژیان و مانەوەی ئەم بنەماڵەیە ئەوەبووە بە تەمبەڵی دانەکەوتوون و دانەنیشــتوون بە دیار ئەمری واقیعەوە، بەڵکو جاری وابووە بۆ ماوەیەکی زۆر تەنانەت وازیشــیان لە خوێندن هێناوە لە پێناوی ئەوەدا دەســت لەکەس پان نەکەنەوەو بە ســەربەرزی و بە کەسـابەت و جوتیاری خۆیان منداڵ و میوانیان بژێنن.

دەیەم: ئەوەی بۆ خودا کاربکات خودایش بۆ ئەو دەبێت و پشــتی نادا لە زەوی، شــێخ مصــطەفا دژ بە ئینگلیزو ئەولادەکانیشــی دژ بە شــووعییەکان وەستانەوەو بە هەموو شێوەیەك ڕووبەڕوویان بوونەوەو ڕێگەیان نەدان پێگەیان بە هێز بێت لە شاری هەڵەبجەدا بۆیە خودایش پێگەی ئەوانی بە ڕێزو حورمەتەوە هێشــتەوە و تا لە ژیاندابوون هەر بەســەربەرزی مانەوەو کەسێك نەیتوانی پەنجەی تۆمەتێکیان بۆ درێژ بکات.

یازدەهەم: ئەو ئاوەی لە شێخ عەبدوڵلای باپیریانەوە بۆیان ڕژابوو تا ئەمڕۆش سوپاس بۆ خودا لە ناو تەواوی بنەماڵەی موفتیدا ڕەنگی داوەتەوەو دووربوون لە حیزبایەتی و لایەنبازی و خەڵك کۆکردنەوە لە دەوری خۆیان، تەنانەت شێخایەتی طەریقەتیشیان نەکردووە و وەك موریدێکی خوێندەوار ڕێگەی خواپەرستی و دڵسۆزییان گرتۆتەبەرو ئەملاو لایان نەکردووە، بۆیە لە هەموو بۆنەو دۆخە ئاڵۆزو تایبەتییەکاندا لە ناو جەماوەری خەڵکی هەڵەبجەو چواردەویدا بە کەسانی بێ زیان و دڵسۆز ناوبانگیان دەرکردووە و هەموو جارێ گۆی هونەریان بردۆتەوە.

دیارە ئەمە ڕێزو پێگەی شێخ مصطەفا بوو بۆیە لەسەر زوبانی هەموان بەگشتی ناوی بە باوەموفتی براوەو هەموو بە ماڵە باوان سەیری خانەوادەکەیان کردووە، دواجار لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو حەوتی کۆچیدا(1357) گەڕایەوە بۆ حزووری خوداو لە گۆڕستانی موفتی لە هەڵەبجە نێژرا، وە ئەمەش خەتی پیرۆزی مامۆستا شێخ جەمیلی موفتییە کە ئەو مێژووی وەفاتەی تۆمار کردووە لەپەراوێزی کیتابی مەخطوطەی توحفەی شێخی ابن حجر کتاب النكاح کە لە خزمەتیداین و بەم شێوەیە نوسراوەتەوە :

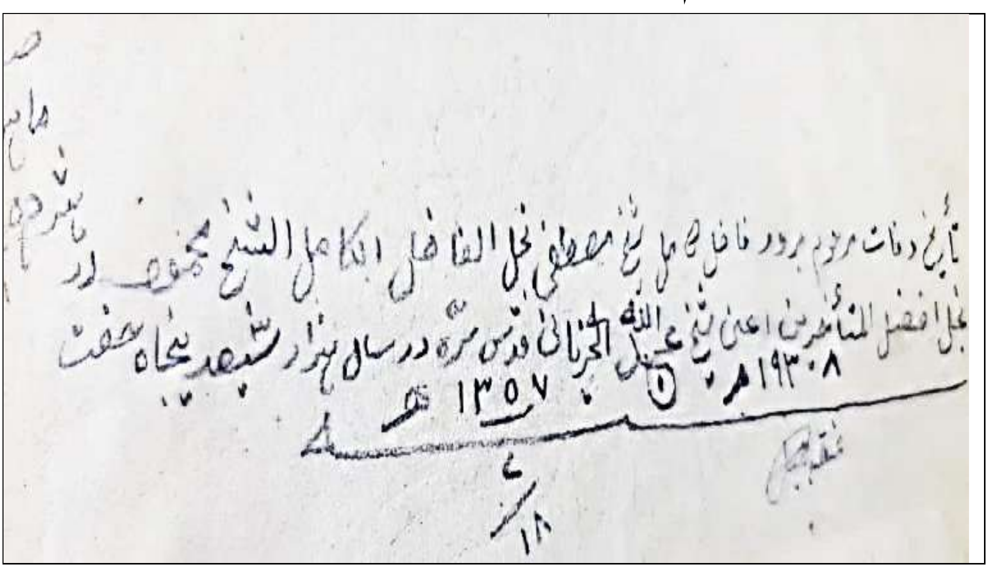
تاریخ وفات مرحوم برادر فاضل كامل شيخ مصطفى نجل الفاضل الكامل الشيخ محمد ... نجل افضل المتأخرين اعني شيخ عبد الله الخرپاني قدس سره در سال هزار سيصد پنجاه هفت
١٣٥٧ ﻫ ١٩٣٨ م

ماڵی موفتی ڕۆژ نەبووە میوانی گەورەی وەك حەزرەتی ضیائەددین و حەزرەتی عەلائەددین و حەزرەتی نەجمەددینی تێ نەیەت، یان زانا گەورەکانی وەك شێخ بابە عەلی تەکیەیی و مامۆستا شێخ عومەری قەرداغی و مامۆستا شێخ عومەری شێخ لەتیف و مامۆستا شێخ عەبدوڵلای چرۆستانی و مامۆستا مەلا عەزیزی پریس و مامۆستا شێخ بابەڕەسووڵی بێدەنی و مامۆستا شێخ عبدالکریمی صۆفی و مامۆستا مەلا کەریمی مودەڕیسی بیارەو دەیان زاناو کەسایەتی و شێخانی طەریقەت و پیاوماقوڵانی ناوچەکە.

بۆیە ئەوەی لە ماڵی موفتیدا ماوەیەك بژیایە دەبوایە فێری هەموو کارو شێوازو خوێندەواری و ئیشکردنێك ببوایە.

دەبوایە زوبانی زاناکانی بزانیبایە و زوبانی پاڵە و جوتیارو زاریع و ئەهلی ناوبازاڕیش فێرببوایە ، بەڵکو ماڵی موفتی لەناو تێکڕای خەڵکی ناوچەکەدا بە ماڵی (باوە موفتی)ناوبانگی دەرکردبوو، هەموو کەس خۆی بە مەحرەمی ئەو ماڵە دەزانی.

شێخانی بیارە کە بهاتنایەتە هەڵەبجە یان لە ماڵی موفتی لایاندەدا، یان لەماڵی مامۆستا شیخ عومەری مزگەوتی پاشا، زیاتریش هەوارگەی حەوانەوەیان لە ماڵی موفتی بوو، نەدەبوو مامۆستایەك لە هەرکوێیەکی ناوچەکە بهاتایە بۆ هەڵەبجەو لە بازاڕ و لۆقەتنە و ماڵی کەسی دیکە نان بخوات، دەبوایە بهاتایەتەوە بۆ ماڵی جەنابی (شێخ مصطەفا).

موفتی هەڵەبجە لانەی داماوو گەشتیارو هەژارەکان بوو، تەنانەت ماڵە جوولەکەکانیش لەپاڵ ماڵی موفتیدا هەستیان بەوەدەکرد کە کەس ناتوانێت زوڵمیان لێ بکات، یان بیانچەوسێنێتەوە، یان بە چاوی سووکییەوە سەیریان بکات.

کە ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان و قوربان دەهاتە پێشەوە لەگەڵ تەواوی موسوڵمانەکان جولەکەکانیش دەهاتن بۆ ماڵی شێخی موفتی و پیرۆزبایی و جەژنە پیرۆزەیان دەکرد، بەڵکو بەیانیانی جەژن تەواوی خەڵکی هەڵەبجە دوای نوێژی جەژن دەبوایە لە ماڵی موفتی نانی جەژنیان بخواردایە و زیارەتی موفتییان بکردایە

و دوای گەردن ئازادی ئیتر سەردانیماڵەکانی دیکەیان دەکرد و دەڕۆشتنەوە بۆ ماڵەکانی خۆیشیان، وە نەتەوەکانی دیکە و ئاینە جیاوازەکانی تریش بەهەمان شێوە ڕێزیان دەنواند و جەژنە پیرۆزەیان دەکرد.

هەر لەبەر ئەم ڕێزە زۆرەبوو کە دوای وەفاتی شێخ مصطەفای موفتی جوولەکەکانی هەڵەبجە وتیان: بەڕاستی ئێمە باوکمان وەفاتی کرد، وەك موسوڵمانەکان ئەوانیش دەیانوت: ماڵی (باوە موفتی) وە بۆ ئەم کارەساتە سێ ڕۆژ پرسەیان دانا، کە نیشانەبوو لەسەر خەمخۆرییان و هەستکردنیان بەوەی کە دوای موفتی ڕەنگە کەسێکی دیکە نەبێت بەم شێوە ڕێزیان لێ بگرێت و بتوانن بە ئاسوودەیی لە پاڵ موسوڵمانەکاندا بحەوێنەوە.

وە هەموو چین و توێژەکان سەردانی ماڵی موفتییان دەکرد، زاناکان وارێدەکەوت بە حەفتەو دوو حەفتە دەمانەوە، شاعیرە بەرزەکان لەوێ لایاندەدا، مەلا مەحمـــــودی موفتی (بێخود)ی شاعیر و هاوڕازەکانی لە هەڵەبجەو ماڵی موفتی ئەسپی شیعرو پەخشانیان زین دەکرد و کێبڕکێی شاعیرە ناودارەکانی تریان دەکرد.

هەر لە دێر زەمانەوە ئەو ماڵەیە لانکەی زاناو شاعیران بووە، لەسەرەتای خوێندنی سەید عبدالرحیمی مەولەوی تاوگۆزی کە ئاشنا بووە بە ماڵی شێخی خەرپانی و لە سەرەتاوە لەمەدرەسەی مزگەوتی جامیعە و خزمەتی شێخ عەبدوڵلای خەرپانی خرایە بەرخوێندن و موستەعیددەکانی خزمەتی شێخ دەرسیان پێ وتووە تا گەورە بووە و زانستەکانی وەرگرتووە و فێری ئادابی طەریقەت کراوە و ڕەوانەی طەوێڵەو بیارەی شەریفەیان کردووە تا بە خزمەتی حەزرەتی سیراجەددین بگات لە تەوێڵە و بەهرەی طەریقەتیش وەربگرێت و ببێت بەو زاتە گەورەیە..

هەروەها جەنابی مامۆستا مەلا عبدالكریمی بیارەدەفەرموێت :

شێخ موستەفای موفتی و شێخ عبداللطیف ی قەرەداغی دوو خاوەن خانەدان بوون کە غاڵبەن مزگەوت و ماڵیان بە کۆمەڵی ئەم مەلایانە ئاوەدان بوو، (مەبەستی شێخ بابەڕەسوڵی بێدەنی و شێخ عبدالكریمی خانەشووری و مامۆستا مەلا عەزیزی پریس و هاوڕێکانیانە) لە ڕۆژێکا ئەتتوانی کە لەلای شێخ مصطەفا یان شێخ لەتیف گەلێ لەم مەلایانە ببینیت لە ئەوقاتی زیارەتا.

(من جملـە)وەك نموونەیەك : ئەوەنـدە مەلا عەزیزی پریس مەربووتی شـێخ مصـطەفای موفتی بوو کە ئەهاتە هەڵەبجە ئەبوایە لەپێشـا برۆشـتایە شـێخ مصـطەفای چاو پێ بکەوتایە ، بۆیە لەکاتی وەرگرتنی کۆبوونی حکومەتییدا ڕۆژێك (پرسیاریان کرد: ماڵی موفتی چەندێکن، وتیان ژمارەیان شـانزە کەسـە،)مامۆستا شـێخ عبـدالكریمی ئەحمەدبڕنـدە فەرمووی: نەخێر ژمـارەیـان حەڤـدە نەفەرە، ئەوانیش ئینکاریان کردووە، مامۆستا فەرمووی: بەخوا حەق وایە مەلا عەزیزیش لەسـەر مـاڵی موفتی بنوسـرێت و لە ژمـارەی ئەوانـدا قەیـد بکرێت (چونکە لە مانگێکدا حیسـابیان کردبوو زیاد لە نیوەی مانگەکە لە ماڵی موفتیدا بووە). ئەم جۆرە مانەوەیە ئەگەر محەببەتێکی زۆری ناودڵ نەبێت و لە برایەتی باوك و دایکی زیاتر نەبووبێت چۆن دەتوانێت بەم شێوەیە لە ماڵی شێخ مصطەفادا بمێنێتەوە

مەلاکانی هەڵەبجە و دەوروبەری وەك ئەولادی خانەدانێك وابوون:

وە هۆی ئەم بەیەکەوە بەسرانەوەیان زۆربەی ئەوەبوو کە هەموویان عەلاقەی ڕۆحییان بە خانەدانی بیارەوە هەبوو، بە تەربیەت و ئەخلاقی شێخی ضیائەددین کە وەك میرات بۆیان مابوویەوە و ئەخلاقی شێخ نەجمەدین و مەلای

گەورەی بیارە و شێخی بیارەی دوایی مەرحومی شێخ عەلائەددین ئینتیباعاتی نەفسییان وەرگرتبوو، ئینسان لەگەڵ هەرکامیان ڕایبواردایە بۆنی ئەوانی تری دەگرت.

مامۆستاکان جومعەیەك دەیانەوێت بڕۆن بۆ (هانەسوورە)بۆ تەکیەی سەید نصراللّٰەی هانەسوورە،بۆدیدەنی و جومعەیش لەوێ بکەن، شێخ مزستەفا ی موفتی فەرمووی:

بابە من ناتوانم لەبەرخوتبەکە سبەی بێم بۆهانەسوورە،مامۆستا شێخ عبد الکریمی ئەحمەدبرندەیش فەرمووی: ئەرێ قوربان خۆ خوتبەی جومعە حەیوانی جوولەکە نیە کە شەرتکرابێت مالوومی جوولەکە سەری ببڕێت، با یەکێکی تر لەباتی تۆ خوتبەکە بخوێنێتەوە، مەلاکان قەدەرێ بەم نوکتەیە پێدەکەنن.

ئەم زانا بەڕێزانە لەو ناوەندە پیرۆزانەدا کۆدەبوونەوە ....

لەکاتی پرسیاری مەسەلەی شەرعیدا بەیەکەوە دائەنیشتن باسی ئەو مەسئەلانەیان ئەکرد و حوکمەکەیان بەڕاستی دەرئەخست و ئەو نیزاع و جیدالە لە ناو باقی عولەمادا هەیە لەناو ئەواندا نەبووە، لەپاش حەللی مەسائیلەکان و باسی موهیمی ڕۆژ دەستیان ئەکرد بە سوعبەت و شۆخی

مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس(بیارە) فەرمووی: .

شێخ موستەفای موفتی لە کارو ئیشی خۆیدا لە زەمانی موفتیگەریدا بێ ڕەزامەندی مەلاکان فەتوای نەدەدا، وە زۆر مولاحەزەی شەرعی دەکرد.(1).

نامەی زۆری جەنابی موفتی شێخ موصطەفا هەیە کە بۆیان ناردووە، یان ئەو ناردوویەتی بۆ زاناکان بۆ پرسە شەرعییەکان و وەڵامدانەوەیان، هەروەها بە خەتی خۆی زۆر زانست و بابەتی نووسیوە کە هەندێکیان دەخەینە بەر نیگای بەڕێزتان:

---

(1) بنوارە : ڕۆژگاری ژیانم : یاداشت و بیرەوەریەکانی مامۆستا مەلا عبدالکریمی مودەڕیس ل/210. 212

[illegible]

بحضور ... مولانا دام اقبالکم

بعد از عرض ... بوسی و اشتیاق مرحمت ظاهری و الطاف معنوی

لطفا از فقرات سوال فرمایید از فضل باری موافق خواهش

دوستان اوقات ترا بذکر خیر مولانا بذل خواهیم کرد ان شاء الله

آنحضرت نیز ... و بی طلاق ... عرض زیاد حامل ...

عبدالرحمن نام طلاق زنش داده گفته ... شرعی ... اتفاق ...

... طلاق ... چیست ...

فقط قبل از اجرای طلاق گفتگوی آزادی از مهره و نفقه

و حقوق شرعی در بین زوج و زوجه واقع شده ... میگوید در

وقت که صیغه طلاق گفته ام قصد این کرده ام که اگر چیزی از

من طلب کار شد طلاقش ناقص باشد بخیال ناقص حقوق

... که مصدق ... بر همین باشد ... امر ... چیست

... دام اقبالکم

عرض است طلاق محمد رحیم نام معلق بر وصفت
بود و علماء تحریر نموده لازم است هر دو صفت
بوجود بیاید آن وقت طلاق واقع می شود
فی الانوار و لو قال اگر از خانه بیرون
شوی و کسی را بخیزی دهی فانت طالق
لم تطلق الا بکلتیهما انتهی پس طلاق
محمد رحیم باید زنش روغن بدزد و زنش
ضیافت نماید و محمد رحیم بخورد آن وقت
طلاق واقع می شود و مادامیکه زن ضیافت نکرده
طلاق واقع نشود محتاج بمسئله حجل
محلوف علیه نیست زیرا محلوف علیه جزء است
و تا هر دو حرف شرط نموده هر دو جزء بوجود
نیاید طلاق واقع نمی شود اگرچه ظاهر آنکه
حرف شرط در کلام زوج نیست لکن
مقدر است عرفاً [illegible] زیرا وقوع شرط است
و در این مقام ان مقدر می شود والله اعلم
ابوالحسن

بسم الله وصلی الله وسلم علی نبیه و آله الی خدمت مفتی
سلام علیکم تقریر الحال عندنا هکذا گفتم یعنی از لفظ طلاق کرده ام
خودم روغن [illegible] بیرم که خودم با ضیافت بکنم خودم بازنم [illegible]
اما هر روغن [illegible] ضیافت او نمی بیلکات [illegible]
بزنم سه طلاق که چون نامی خودم هستا باران [illegible] باده کو [illegible]
مقصودم این بوده که آن زن بیرون بیت بیرد که خودم
بزنم سه طلاق واقع باشد مقصودم این نبوده که روغن مال خودم
باشد نمیخوردم بلکه زنم نمید انست چیزی در بیت بکند
بخوردم و فقیر نوشتم بنا بر اینکه شاهد ظاهر و باطن [illegible]
بر طلاق اگرچه شاهد دیگر باشد ظاهر لفظ شما مسموع است
در شرع ثابت است بدین که مقصود آن بوده که گفتن بقرینه [illegible]
[illegible] از لفظ طلاق مفتی قند [illegible] بوده و فقیر نوشتم [illegible] گفتم [illegible]

عرف است در قرینه [illegible] اتصال عرفی نزد [illegible] است
چنانچه شیخ ابن حجر [illegible] قبیل فصل تعلیق الطلاق
تصریح باشتراط اتصال فرموده اخذا من کلام المتولی
که فرموده اگر اتصال باشتراط نیست نفع ندارد و لکن
حالف اقتصار دارد باینکه [illegible]
ایضا المتولی ظاهر گفته است [illegible]
پس اینجا ظاهر [illegible] قرینه صدق [illegible]
بیمن نیست لکن اینکه [illegible] و مصدق
ضیافت کرده و چنانچه [illegible] زن [illegible]
بیوم بکند طلاق واقع می شود داخل حیطه محلوف علیه است
و در صورت حیطه محلوف علیه طلاق واقع نمی شود
هذا والله اعلم [illegible]

[illegible]

[illegible] پیش از رفتنش [illegible]
عبدالله [illegible] طلاق [illegible]
ضیافت [illegible]
[illegible]
[illegible] قصد [illegible] و اگر جواب آن است که قبول
ادعای جاهل محلوف علیه نافع و مصدق بوده است فی الحقیقه
صواب است لیکن ادعای آدم حالف [illegible]
از قیودات محلوف علیها است و هو قوله [illegible] ضیافت
[illegible] و نسبت بقید دیگر پس که گفته [illegible]
[illegible] ظاهر الوقوع است زیرا که [illegible] ضیافت روغنش
از روغن زوجه آدم حالف بوده و نزد آدم معروف
معلوم بوده از آن روغن است بنا علیه نظر باینکه
از آن روغن خورده و معلومش بوده که روغن
آن روغن است اللهم طلاقش واقع شده
الداعی [illegible]
مصطفی

وەلەپاش ئەوەی کە زەمان لێی وەرگەڕا و وەزیفەی ئیفتای نەما، ئەویش عائیلەی زۆر بوو، وە میوانی زۆری دەهات، زۆر هەژار کەوتبوو، بەڵام سەبرو ئیستیقامەتێك لەو زاتەدا هەبوو لەکەسدا دەرك نەدەکرا، بەتایبەتی سێ ساڵ پێش وەفاتی، بە نەخۆشی مەسانە(پرۆستات)گیرۆدەبووبوو، شەوورۆژ لە ئازاردابوو، ئەو ڕۆژ بەڕۆژ سەبرو سوپاسی خودا و ئیستیقامەتی لەسەر ئەو زەحمەتەو مەینەتە دەوامی ئەکرد.

بەڕێز کاك ئازاد توفیق پارێزگاری هەڵەبجە فەرمووی : من بۆ خۆم هەرکاتێك بە منداڵی نەخۆش دەکەوتم دایکم دەیبردم بۆ کتێبخانەکەی باوە موفتی و لەوێ شیفام بۆ دەهات.

بەم شێوەیە (باوە موفتی) وەك کەڵەپیاوێکی مەرد و عاریفێکی ڕەببانی بە سەربەرزی و عیززەت و شکۆمەندییەوە ژیاو بەسەربەرزیشەوە گەڕایەوە بۆ بارەگای حەق تەعالا، ئەو ئەستێرە گەورەی کە خودا پیشانی هەموو ئەهلی هەڵەبجەی دا کە کەوتە خوارەوە لە ناو مزگەوتی جامیعەدا، بەڕاستی کەوتە خوارەوەو ویستیشی دوا فەرمایشتێك بۆ شێخ خالیدی کوڕی بکات ئەوەبێت کە بزانێت خاوەنی چ باوکێکە و ئەو ڕێو شوێنەیە بەرنەدات بۆیە خاڵە شێخ محەمەدی نار بە شوێنیدا کە ئیتر وەختی ئەوەیە خۆی بۆ ڕۆژگارێکی دیکە ئامادە بکات.

بەڵێ لە مێژووی هەزارو سێ صەد و پەنجاو حەوتی کۆچیدا موفتی لە دونیا دەرچوو، (رحمه الله وطاب ثراه) [1]. بەم پێیە وەفاتی مامۆستا شێخ موستەفای موفتی لە 18ی2ی1357بووە واتە: مێژووی وەفاتی باوکی خوالێخۆش بووم گەورەو بەڕێز جەنابی شێخ موصطەفا کوڕی گەورەو خەوەن کەماڵ شێخ مەحمودی

([1]) بنواڕە : ڕۆژگاری ژیانم : یاداشت و بیرەوەریەکانی مامۆستا مەلا عبدالکریمی مودەڕیس ل 212.

موفتی کوڕی گەورەترین ی زانایانی ئەو چەرخە مەبەستم پێی شێخ عەبدوللای خەرپانی یە (قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ) لە ساڵی هەزارو سێ صەدو پەنجاو حەوتی کۆچی بووە و وەفاتی کردووە.

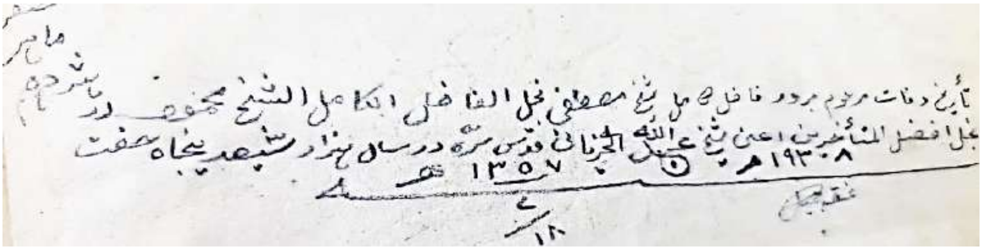

ئەمەش خەتی جەنابی شێخ موصطەفای موفتیە لەسەر ئەو پرسەی لێی کراوە

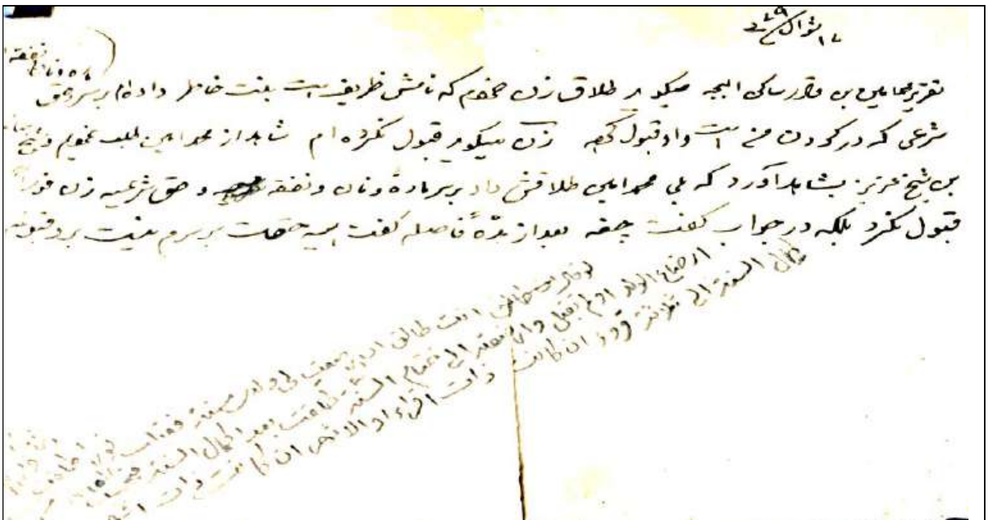

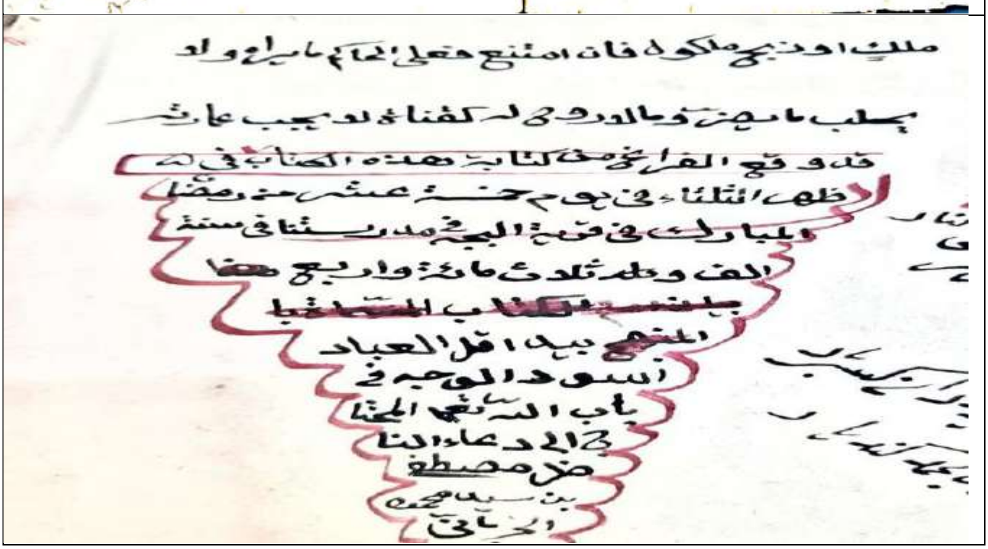

جەنابی مامۆستا شێخ خالیدی موفتی بەسەرهاتێکی کورتی شێخ

موصطەفای موفتی دەگێڕێتەوە و دەفەرموێت: باوکم فەقێ دەبێت ، داوای ئیزن دەکات لە خزمەت شێخ محمودی باوکیدا، کە بچێت بۆ خزمەتی حەزرەتی ضیائەددین (قدس سره) باوکیشی دەفەرموێت: من تاقەتی عومەر و ئەوانەم نییە لە دڵدا نیگەران دەبێت ، کاتێ ئیجازەی پێدەدەن کە بچێ بۆ بیارە، لە دڵی خۆیدا بڕیار دەدات کە لە خزمەت ضیائەددیندا شکات لە شێخ محمودی باوکی بکات ...

کە دەگاتە(ملەگای چنار) حەزرەتی ضیائەددین لەوێ دەبێت، پێش ئەوەی موفتی هیچ قسەیەك بکات، شێخ دەفەرمووێت: " کاکە موصطەفا وەڵڵاهی باوکت بەڕەحم تر بوو لە تۆ، تا من گەیشتمە (ملەگای چنار) ئەو لە هەڵەبجەوە گەیشتە ملەگای چنار و، دەست و موشتاق و جەژنە پیرۆزەمان کرد و ئەو گەڕایەوە بۆ هەڵەبجەو لە تۆ بەڕەحم تر بوو، ئێستا تۆ گەیشتویت ئیتر هیچ دەرفەتی نەما قسە بکا **مامۆستا شێخ نورەددینی موفتی بۆی گێڕامەوە:**

کە جەنابی شێخ مصطەفای موفتی باوکی رەفیقە موستەعیددێکی دەبێت، زۆر خۆشی دەوێت، کە وەفات دەکات لە لادێیەکی نزیك شاری هەڵەبجە، وەك پرسەی خۆیان لە خزمەت شێخ مەحمودی موفتیدا دانیشتبوون، حەزرەتی ضیائەددین

تەشریفی دەهێنیت بۆ ماڵی شێخ مەحمود و کە دەڵێن لەو پرسەیەدا دانیشتووە دەفەرموێت: کەواتە ئێمەش دەچین بۆ ئەوێ و ماوەیەك پێکەوە لە پرسەکەدا دادەنیشن، شێخ موصطەفای موفتی زۆر ناڕەحەت دەبێت، شێخی ضیائەددین کە هەڵدەستێت بڕوات، سێ جار بانگی دەکات، شێخ موصطەفا هەڵسە با بڕۆین، ئەویش لە دڵیا زۆر گران دەبێت کە هەڵسێ و پرسەی ڕەفیقە خۆشەویستەکەی بەجێ بهێڵێت.

لە پاشان باوکی دەفەرموێت: هەڵسە شێخ(هۆمەر) چی دەفەرموێت بە قسەی بکە - لەبەر خۆشەویسیتی بەو شێوەیە ناوی شێخ عومەری ضیائەددینی بردووەو- کە دێتە دەرەوە، بێ دەنگ شوێنی دەکەوێت تا لە شاری هەڵەبجە دەردەچن بەرەو بیارە دەگەڕێنەوە بە سواریی لە ڕێگەدا کە دەگەنە ئەو ئەصحابەی لە پشتی دەشتی (سەبانە)وەیە، بێ ئەوەی قسە بکات حەزرەتی ضیائەددین لا دەدات و، ماوەیەکی زۆر دوور دەکەوێتەوەو، پشتی مەرقەدی ئەصحابەکە دەکەوێت تا دەگەنە نزیکی بیارە، شێخ دەفەرمووێت:

کاکە موصطەفا ئەزانی بۆچی لە تەعزێکە هەڵمساندی و هێنامیتە دەرەوە، بۆچی لە پاڵ ئەو مەرقەدا لە ڕێگەکە لامان داو لێیان دوور کەوتینەوە؟ موفتیش عەرزی دەکات: قوربان نەمزانی... ئەویش فەرمووی:

سەیری ناوچاوانی تۆم کرد ئەگەر زیاتر لەو تەعزیەدا دابنیشتیتایە، ئەوەندەت بیر دەکردەوە کاری لێ دەکردی و تووشی نەخۆشی کەئابە دەبووی، بۆیە پەلەم لێ کردیت کە لەوێ نەبیت، وە بۆیە لە مەرقەدەکە لامان دا، ئەوە صەحابەی پێغەمبەرە (صەڵات و سەلامی خودای لەسەربێت) کاتی خۆی لێرە شەهید بووە، حەرەمەکەی لە مەدینە هاتووە بۆ لای، پێکەوە قسەیان دەکرد، حەزم نەکرد لێیان تێک بدەم، بۆیە دوورکەوتمەوە، لە پاشان ئەو مەرقەدە ناسراو ناوبانگی دەرکرد بە ئەصحابەکەی خواری دەرەشیش .

جارێکی تر شێخ موصطەفای موفتی لە بیارەوە فەقێ دەبێت، کابرایەك تووشی

ئازاری (ﻗﻲ) دەبێت، موفتیش سەیری دەکات، شێخی ضیائەددین بە گورجی لێی تووڕە دەبێت، کە بۆچی لە پاڵ ئەو شەخصەدا دانیشتووە کە ئازاری صەرعی هەبووە، ئەویش بە خێرایی دوور دەکەوێتەوە و شێخ دەفەرمووێت: بە خوا ئەگەر زوو ڕای نەکردایە، ئەمیش تووشی ئەو ئازاری صەرعە دەبوو.

جگە لەوەش خودای گەورە چاوڕۆشنی و بەصیرەتی پێ دابوو:

مامۆستا شێخ نورەدینی موفتی (أعلَى اللهُ مَقامَهُ) فەرمووی:

باوکم جەنابی شێخ موصطەفای موفتی تەشریفی دەڕوات بۆ ناوچەی (شەمێران) بۆ ماڵی جەنابی شێخ عەبدوڕەحمان، باوکی شێخ محەمەدی شەمێرانی، کە دادەنیشن هەواڵدەهێنن کە بزنێکیان ون بووە و نەهاتۆتەوە، جەنابی موفتی (شێخ موصطەفا)یش دەفەرموێت: دەی با سەیر بکەین بزانین لەکوێیە، هەردوکیان دەکەونە موراقەبەوە، پاش ماوەیەك جەنابی موفتی دەفەرموێت:

بزنەکە لەپاڵ فلان درەختایە لەو بنارەیە، کە بە ڕوونی جێگاکەی دیاری دەکات، وە دەفەرموێت: کارێکی بووە و بەلایەوە ماوەتەوە، جەنابی شێخ عەبدوڕەحمانیش کەسەر هەڵدەبڕێت بەهەمان شێوە دەفەرموێت: وە جێگاکەی دووپات دەکاتەوە، ئیتر کوڕو کاڵ دەچن و دەیهێننەوە، ئەمە نیشانەیە کە ئەهلی بەصیرەت بوون و چاوی دڵیان کراوەبووە.

کەوتنەخوارەوەی ئەستێرەیەك لە مزگەوتی جامیعە

جەنابی شێخ محەمەدی حاصڵ (خەرپانی) لە ماڵی خۆیان لە سلێمانی بۆی گێڕاینەوە و فەرمووی: ڕۆژێك پێش وەفاتی مامە موفتی(شێخ مصطەفا) (أعلَى اللهُ مَقامَهُ) من لە خزمەتیدابووم، لە ماڵی خۆیان، فەرمووی: حەمە گیان

برۆ بۆ مزگەوتی تەکیەی سەید نصر الله، خالیدی کوڕم لەوێ یەو فەقێیە، پێی بڵێ باوکت بانگت ئەکات وەرەوە . منیش چەند ساڵێك لەو گەورەتر بووم چووم بە شوێنیدا و دەستم گرت و هێنامەوە بۆ ماڵەوە، لە خزمەت مامە موفتیما دانیشتین، فەرمووی: حەمە گیان! ئەمشەو چاوت لێ وەبوو ئەستێرەیەك لە تەرەفی (باڵانبۆ)وە هەڵات، [1].وە لەناو مزگەوتی ئێمەدا(واتە: جامیعە)کەوتە خوارەوە؟ عەرزم کرد :

بەڵێ قوربان،هەموو خەڵکی هەڵەبجە چاویان لەتیشکەکەیەوەبوو .[2]

فەرمووی: دەی ئەوە مانای وایە بەم نزیکانە پیاوێکی زۆر ناودار وەفات ئەکات، ئێمەش بەوەمان تەعبیر نەدەدایەوە کە مەبەستی خۆیەتی، بەڵام هەروا دەرچوو، بۆ سبەینێ مامە موفتیم وەفاتی کرد، دنیا هەمووی تاریك بوو لەبەر چاومان، هەموو ناوچەکە بوو بە تەعزێ.

تەنانەت جوولەکەکانی هەڵەبجەیش حەوت ڕۆژ بە ڕەسمی تەعزێیان بۆ دانا، ئەوەندە جێگەی ڕێزبوو لەلایان، لەکاتێکا ئێمەی موسوڵمان تەنها سێ ڕۆژ پرسەی ڕەسمیمان بۆ مردووەکانمان دەگرت .

هەروەها فەرمووی:

زۆرێك لە جوولەکەکان لەسەردەستی مامۆستا شێخ مصطەفای موفتی موسوڵمان بوون، زۆرێکیشیان کە منداڵیان نەخۆش دەبوو ئەهاتنە خزمەتی موفتی بۆدۆعا،هەروەهاخەڵکی هەڵەبجە یش دەهاتن بۆ دۆعاو نزا بۆ منداڵەکانیان

---

(1) یـاڵامبۆ چیـایەکە لە ڕووی قیبلەی شـــاری هەڵەبجەوەیە، لە مزگەوتی جـامیعەوە زانـاکـان دەیانفەرموو کەسێك ڕووبکاتە لوتکەی (باڵانبۆ)وە واتە ڕووی کردۆتە قیبلەی ڕاستەقینەوە.

(2) من و شێخ محەمەدی برام و شێخ مادیح و شێخ حەسەن چوین بۆ ماڵی خاڵە شێخ محەمەد زۆر بەسـەرهاتی خۆش و کاریگەری لابوو بۆی دەگێڕاینەوە ئەمە یەکێکیان بوو کە دواتر شـێخ حەسـنی برام بۆی یاداشت کردمەوە .

وە شێخ مصطەفا شەش کوڕی لێ بەجێماوە:

شێخ محەمەدو شێخ ئەحمەد لە خێزانێکی و، شێخ سەعیدیش لە خێزانە تاوێرەییەکەی بووە، کە شێخ موحەمەد لەپێش هەموویانەوە وەفاتی کرد، وە شێخ ئەحمەدیش ساڵی 1971ی زاینی وەفاتی کرد مامۆستا شێخ جەمیل ی موفتی و مامۆستا شێخ خالیدی موفتی و مامۆستا شێخ نورالدینی موفتی کە ئەم سێ بەڕێزە دەیان ساڵ ئیمامەت و خەطابەت و تەدریسیان کردووە کە پشت بە خودا بە شێوەی تایبەتی باسی ژیاننامەیان دەکەین، هەروەها شێخ سەعیدی موفتیشی هەبووە کە ئەویش ئێستا وەفاتی کردووە .

شێخ مصطفی موفتی:

ئەم زاتە بوو بەجێنشینی باوکی و لەجێگەی هەموویان دانیشت، وە لە خزمەت مامۆستا مەلا عەبدولقادری کانیکەوەیی مودەڕسی بیارەی شەریفەدا ئیجازەی زانستی وەرگرت و مۆری حەزرەتی ضیاءالدین بە ئیجازەکەوەیەتی، وە فەرمانی فەرمی لە ئەستانەوە بۆ دەرچووەو بووە بە موفتی هەڵەبجەو ناوچەکە، وە ئەوپەڕی جێگەی متمانەی خەڵکی بوو، زاناو ئەهلی طەریقەت و پیاوماقوڵان و فەقێ و مەلا لەماڵەکەیدا کۆدەبوونەوە ماڵەکەی بووبوو بە ژوانگەی عاشق و ئەویندارانی زانست و پاکی و تەصەوف و هەموو پەیوەندییەکی جوانی کۆمەڵایەتی، مامۆستا شێخ بابەڕەسوڵی بێدەنی و مامۆستا شێخ عەبدولکەریمی خانەشووری و مامۆستا مەلا عەزیزی پریس و مامۆستا شێخ ڕەسوڵی تەکیەیی و مامۆستا مەلا مەحمودی موفتی و مامۆستا مەلا کەریمی بیارەو مامۆستا شێخ حەمەسەعیدی عەبابەیلێ و مامۆستا مەلاموحەمەدی دارولئیحسان و مامۆستا مەلا عەبدو لقادری صۆفی .. دەیان زانای ناوداری دیکە کە لە سلێمانی و کەرکوك و جێگەکانی دیکەوە تەشریفیان دەهات.

ماڵی موفتی پێگەو قۆناغی حەزرەتی نەجمەدین و حەزرەتی عەلائەددین

وحەزرەتی حیسامەددین و حەزرەتی شێخ عوسمانی سیراجەددین بووە.

تووشی گەلێ سەختی ژیان هات، بەهۆی پشتگیری کردنی لە شۆڕشی شێخ مەحمودی مەلیك و دژایەتی کردنی ئینگلیزەکان و نۆکەرەکانیان لە ناوچەکە، تووشی گرتن و کۆچکردن و سزاو غەرامەو ناڕەحەتی زۆرهات، بێجگە لە نەخۆشی تایبەتی کە ئەوکاتە چارەسەری زەحمەت بوو، بەڵام هەمیشە خۆگرو ئارام و خزمەت گوزارو شەرع ڕەوو دڵسۆزبوو بۆ هەموان، بۆیە لەسەر زوبانی هەموان بەگشتی ناوی بە باوەموفتی براوەو هەموو بە ماڵە باوان سەیری خانەوادەکەیان کردووە، دواجار لە ساڵی هەزارو سێصەدو پەنجاو حەوتی کۆچیدا(1357) گەڕایەوە بۆ حزووری خوداو لە گۆڕستانی موفتی لە هەڵەبجە نێژرا.

تەواوی ئەو موڵکانە بەدەستی بنەماڵەی شێخی خەرپانیەوە مانەوە لە دەستی بنەماڵەکەیاندا تا داگیرکەرانی بریتانیا لە یارمەتی هاوکارەکانیان لە هەڵەبجە بەتایبەتی بنەماڵەی خانمی وەسمان پاشا شێخ موستەفای موفتییان گرت و ناچاریان کرد کە هەڵەبجە بەجێ بهێڵێت و ماوەیەك ماڵەگەورەکەی بووە جێگەی دایرەی پۆلیس و زۆر لە کتێب و دانراوو دەستنووسەکانیان فەوتا و دزرا، ئەشراف و ناودارانی ناوچەکەیان نارد بە شوێنیدا و کە هێنایانەوە خیانەتیان لێ کردو چەندین هەزار ڕوپێ غەرامەیان لەسەر دانا وەك بە درێژی لە بەرگی دووهەمی (أنوار الحقیقة)دا بەیانمان کردووە لەژێر ناونیشانی (شێخ موستەفای موفتی) پەیوەندیی بە شێخانی بیارەوە.

بەم شێوەیە تەمەنێکی پڕ لە خێرو بەرەکەتی بە ڕێ کرد و ماڵەکەی بووە لانەی هەژاران و ناوەندی کۆبوونەوەی زانایان و مەرکەزی خەتمەی ڕێبوارانی ڕێگای ئاخیرەت و ژوانگەی گەیشتی عاشقان و موریدانی نەقشبەندی و ئەهلی طەریقەت بە یەکتری و بەڕاستی بووە ماڵە باوان ، بۆیە گەورەو بچووکی شاری هەڵەبجە بە (باوە موفتی) ناویان بردووە، (خوا دەرەجاتی عالی کات)

وصَلى اللّهُ علَى سيدنا محمد وعلى آلِهِ وصحبه وسَلَّم